

"Els Pirineus encara semblen molt alts"

'Nascuts culpables', la nova producció de l'Espai Moma, ha resultat ser una grata sorpresa dins la programació teatral de València. Joaquim Candeias codirigeix aquest espectacle compromès, ara més que mai, amb la realitat social i política de l'Europa actual.

Onze personatges i nou històries. *Nascuts culpables* és un seguit de testimonis de fills i néts d'antics nazis que, d'una forma o altra, participaren en el genocidi de 6 milions de jueus durant la segona guerra mundial. Tots ells heretaren, sense saber-ho, una culpa que no era la seua, però que els ha acompanyat tota la vida. Víctimes o culpables?

—Com sorgeix la idea de produir *Nascuts culpables*?

—Tot va començar el 1987, mentre estudiava a Viena. Va ser per casualitat que vaig assistir a la presentació d'un llibre que es deia *Nascuts culpables*. Em van impressionar tant aquelles històries que vaig decidir que algun dia l'adaptaria per al teatre. Quan vaig

conèixer Carles Alfaro, ara fa tres anys, li vaig explicar la meua idea. Com que ell té família alemanya, la connexió va ser immediata i immediatament ens vam posar a treballar.

—Com es crea una dramaturgia atractiva amb un text que es basa en un seguit de testimonis que parlen sobre un mateix fet?

—Tot i que vam fer alguns intents de fer una obra clàssica, amb un principi i un final, ens vam adonar que el material tenia tanta força que s'imposava a tots els intents d'adaptar-se a un guió normal. Una vegada ens en vam adonar, decididament vam anar a fer teatre de document, i l'única manera per no caure en una cosa pesada és que cada monòleg tinga colors tan diferents, que explique sentiments tan diferents, encara que el conflicte siga el mateix, que la gent no tinga temps d'avorrir-se. El secret d'aquesta dramaturgia són les emocions i la convicció que expressen els actors. Si no, l'obra hauria estat un fracàs.

—Com definiria les reaccions dels personatges?

La causa del conflicte de la majoria dels testimonis és que els pares o avis que van ser assassins no es comportaven com a tals a casa. No podien sospitar que els seus pares o avis foren genocides, carnisers, criminals de guerra. El contrast entre el pare privat i el personatge públic, que és la mateixa persona, és tal que no els hi cap en la ment. Excepte en l'últim cas, els protagonistes perden la referència del pare i acaben tenint un problema d'identitat molt greu.

"De vegades sembla que el teatre d'ací és un cercle molt tancat que produeix per al moment i per a la moda, però no hi ha una aposta coherent que aborde temes més incòmodes per educar el gust de l'espectador."

Joaquim Candeias dirigeix amb Carles Alfaro la nova producció de Moma Teatre. *Nascuts Culpables* és un seguit de testimonis de fills i néts d'antics nazis.

Aquesta és la qüestió. Joaquim Candeias, actor i director de teatre, ha passat gran part de la seua vida a Alemanya i ha viscut molt de prop el sentiment de culpabilitat de tot un poble. Fins el 5 de març dirigeix juntament amb Carles Alfaro aquesta obra produïda per Moma Teatre i basada en un recull d'entrevistes del periodista austríac Peter Sichrovsky. Moma s'endinsa d'aquesta manera en el teatre de document, de crítica política i social, tot un fenomen en la cartellera teatral valenciana.

—*I què és el que té d'especial el darrer personatge?*

No és especial, és diferent. Els vuit anteriors són tan durs, tan dramàtics, i en algun cas sarcàstics, que el paper d'aquest últim personatge (la conciliadora) dona un prisma totalment diferent del problema. No es tracta d'un personatge ressentit, sinó que ha pogut superar aquella etapa i llança un missatge esperançador. En aquest sentit, nosaltres creiem que és bo recordar per assumir el nostre passat i per mantenir sempre els ulls ben oberts.

—*Vostè que s'ha format i ha viscut a Alemanya tants anys, quin és el sentiment real de culpa que es viu allí?*

—Jo he viscut 29 anys a Alemanya. No tinc sang alemanya perquè sóc fill d'immigrants, però fins i tot jo he arribat a sentir-me culpable, sense tenir-hi res a veure. És tal el bombardeig d'informació als col·legis, al carrer, als mitjans de comunicació, que ningú no se'n pot escapar, i encara que vulgues sempre acabes reaccionant contra el sentiment de la culpa. El principal problema que turmentava els alemanys després de la segona guerra mundial era que el seu silenci també els culpava. I ara es torna a repetir la història amb l'ex-República Democràtica Alemanya. Hi ha molta gent de l'antiga Alemanya de l'est que vol esborrar tots aquests anys de comunisme. I ens tornem a trobar amb el mateix: voler superar uns fets, una època que els fa sentir culpables, en un altre sentit, però la culpa hi continua present.

—*Com s'explica que una obra com aquesta s'haja representat per tot Europa i en canvi ni a l'estat espanyol ni a Portugal se'n coneixia l'existència?*

—Doncs la veritat és que no m'ho explico. No vull criticar l'actitud de la professió teatral a l'estat espanyol, però de vegades fa la sensació que és un cercle molt tancat i autosuficient que produeix per al moment, per a la moda i per al que l'espectador demana, però no hi ha una aposta culturalment i socialment coherent que aborde temes més incòmodes que puguin fins i tot educar el gust de l'espectador. Ací la cultura és un luxe que només serveix per a complir expedient, però no forma part intrínseca de la vida de les persones. L'errada principal és pensar que el teatre ha de donar diners i això és reduir-lo a la seua mínima expressió. I en aquest sentit és preocupant que no s'informe del que s'està fent al nostre voltant, que no ens assabentem de la repercussió que *Nascuts culpables* ha tingut per tot Europa. Els Pirineus encara semblen molt alts.

—*El teatre europeu és un teatre més compromès socialment?*

—Sí, però des de tots els punts de vista. En països com Alemanya, França o Anglaterra, el teatre i la cultura en general tenen un paper molt més important en el dia a dia de la gent. A Alemanya, per exemple, no es pot concebre una vida normal sense música, òpera o teatre. A més, institucionalment es posen tots els mitjans perquè es pugui fer tot tipus d'espectacles i sobretot perquè el panorama teatral siga molt contrastat, ja que en realitat és això el que reflecteix la diversitat d'una societat. De fet, el teatre sempre té una part política, i des del meu punt de vista, això és una obligació.

ció. En el moment que el teatre perd el contacte amb la societat, esdevé cultura per cultura i perd el sentit. Encara hem d'aprendre molt. Ara, després de *Nascuts culpables*, tinc esperances que ací també es pot seguir amb aquest tipus de teatre sense tenir tanta por. Això no vol dir que vaja a funcionar sempre, però crec que sí que hi ha un públic i que hi ha interès dins la professió d'abordar temes d'aquest tipus.

—*Després d'haver dirigit una obra com aquesta, què pensa quan veu un polític com Haider en el govern d'Àustria?*

—Àustria no té res a veure amb els fenòmens feixistes d'altres països. Després de la segona guerra mundial va negar la seua part de culpabilitat i es va posar en el paper de víctima. Ells, tot el país, de sobte, eren una víctima més, i van falsejar la història. Mai no han arribat ni a superar-ho ni a reconèixer-ho. Van passar de cop de ser nazis fins la medul·la a ser demòcrates com els que més, sense cap problema, però la ferida encara continua oberta, i els fantasmes del passat han anat apareixent a poc a poc. En els cinquanta anys de postguerra hi ha hagut un bipartidisme brutal entre el partit socialdemòcrata i el conservador i un immobilisme social i polític tan gran que tota l'estructura sociopolítica ha estat molts anys parada. Això ha provocat una cansament que demagogs com Haider han sabut aprofitar perfectament. I això és un fet particular que diferencia Àustria de la resta de brots de racisme i d'ultradreta d'altres països. L'aspecte més preocupant és que en aquestes condicions específiques d'Àustria, a la gent no li importa que aquest partit pugui al poder, volen que es moga alguna cosa després de tants anys, que es regenere, i no els importa el preu. No obstant això, el més preocupant és que la democràcia no està vacunada contra l'auge d'aquest tipus de partits.

'Nascuts culpables' es representa per primera vegada al nostre país després d'haver aconseguit èxits importants teatres de tot Europa. Moma s'endinsa d'aquesta manera en el teatre de document, de crítica política i social.

Rosanna Melià